

Grażyna Filip
Uniwersytet Rzeszowski

Magdalena Patro-Kucab
Uniwersytet Rzeszowski

Międzynarodowa konferencja naukowa
Polonistyka w Europie. Kierunki i perspektywy
rozwoju

W dniach od 14 do 17 maja 2012 r. odbyła się w Rzeszowie międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Polonistyka w Europie. Kierunki i perspektywy rozwoju*. Organizatorem sympozjum był Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego, a honorowy patronat nad zebraniem objęły władze uczelni, województwa i miasta: JM Rektor Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. Stanisław Uliasz, Wojewoda Podkarpacki Małgorzata Chomycz-Śmigielska, Marszałek Województwa Podkarpackiego dr Mirosław Karapyta, Prezydent Miasta Rzeszowa Tadeusz Ferenc, a także dyrektorzy instytucji kulturalnych Podkarpacia: Teatru im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie Remigiusz Caban, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku Jerzy Ginalski oraz Muzeum Historycznego w Sanoku Wiesław Banach.

Szeroką formułę naukowego spotkania organizatorzy skierowali do osób zainteresowanych polską literaturą, językiem i kulturą w różnych ośrodkach naukowych Europy. Ideą konferencji było zarówno zaprezentowanie dorobku pracowników Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz zagranicznych ośrodków polonistycznych, jak i dyskusja nad możliwością rozwijania dalszej współpracy naukowo-dydaktycznej. Udział w konferencji wzięło dwudziestu pięciu referentów reprezentujących uczelnie z Amsterdamu, Bańskiej Bystrzycy, Bolonii, Charkowa, Drohobycza, Kijowa, Kraju Saary, Leuven, Lwowa, Moguncji, Niżyny, Ostroga oraz Zittau-Görlitz. Referaty wygłosiło również dwudziestu dwóch przedstawicieli wszystkich zakładów Instytutu Filologii Polskiej: Zakładu Teorii i Antropologii Kultury, Zakładu Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświe-

cenia, Zakładu Metodyki Nauczania Literatury i Języka Polskiego, Zakładu Literatury Romantyzmu i Pozytywizmu, Zakładu Literatury Polskiej XX wieku oraz Zakładu Języka Polskiego.

W pierwszym dniu konferencji – 14 maja 2012 r. – odbyła się uroczystość przyznania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Rzeszowskiego Wiesławowi Myśliwskiemu. Na kolejny dzień – 15 maja 2012 r. – zaplanowano obrady plenarne, podczas których przedstawiciele zagranicznych uczelni prezentowali dotychczasowy dorobek i perspektywy propagowania polskiej literatury i kultury oraz nauki języka polskiego w rodzimych ośrodkach naukowych. Referaty zagraniczne zainicjowało wystąpienie Rostysława Radyszewskiego, jako przedstawiciela Narodowego Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki w Kijowie, który zaprezentował słuchaczom osiągnięcia i perspektywy rozwoju polonistyki ukraińskiej.

Kolejna referentka Anna Grill zapoznała uczestników z historią i perspektywami polonistyki na Uniwersytecie Kraju Saary. Dzięki referatowi Gabrieli Olchowej przybliżona została problematyka kształcenia tłumaczy na bańskobystrzyckiej polonistyce, natomiast Jerzy Kowalewski z Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki omówił ogólne wyzwania i możliwości polonistyk zagranicznych w dobie globalizacji nauczania języka polskiego. Zagadnieniom polonistyki Czernihowszczyzny poświęcone było wystąpienie Swetłany Tezikowej oraz Oleksandra Zabarnego reprezentujących Państwowy Uniwersytet im. Mikołaja Gogoła w Niżynie. Bardziej szczegółowe rozważania z tego zakresu podjęła Barbara Januszkiewicz, wygłaszając referat na temat działalności kulturowo-oświatowej polskiej diaspory w Niżynie. Dopelnieniem tej części obrad było wystąpienie Freda Schultza z Wyższej Szkoły Zittau-Görlitz o doświadczeniach tej Szkoły we wprowadzaniu przyszłościowych kierunków studiów tłumaczeniowych, zorientowanych na potrzeby rynku pracy, a także Barbary Kowalski z Uniwersytetu w Mainz (Moguncji), która przedstawiła raport z działalności Niemieckiego Instytutu Kultury Polskiej jako pośrednika w polsko-niemieckim dialogu.

Z kolei kierownicy zakładów IFP omówili kierunki badań prowadzonych w podległych sobie zakładach. Goście zagraniczni mieli możliwość wysłuchania wystąpień kolejno: Stanisława Uliasa, Romana Magrysia, Zygmunta Sibigi, Kazimierza Maciąga, Zenona Ożoga oraz Kazimierza Ożoga. W trzecim dniu sympozjum obradowano w sekcjach tematycznych, literaturoznawczych i językoznawczej, przedstawiając indywidualne badania nad literaturą, kulturą i językiem polskim.

Wystąpienia poświęcone wypowiedziom z zakresu literatury i kultury polskiej miały przede wszystkim charakter autoprezentacji i odbywały się w dwóch sekcjach tematycznych. Pierwsza z nich dotyczyła rozważań poświęconych tematom skoncentrowanym wokół zagadnień charakterystycznych dla epok dawnych, druga zaś odnosiła się do problemów XX i XXI wieku. Część literaturoznawczą rozpoczął referat Romana Magrysia.

Przedmiotem naukowego oglądu uczynił on rozprawę Janusza Maciejewskiego (*Oświecenie polskie. Początek formacji, jej stratyfikacja i przebieg procesu historycznoliterackiego*) oraz Jacka Staszewskiego (1696–1795), by w konsekwencji stwierdzić, że w epoce stanisławowskiej w kulturze polskiej dominuje sarmatyzm oświecony, a nie czysty sarmatyzm czy czyste oświecenie. Ale droga do zniesienia dawnych nawyków myślowych, zdaniem autora, wydaje się jeszcze daleka i kręta. Tematem wiodącym sekcji literaturoznawczej skupionej wokół zagadnień związanych z literaturą osiemnastowieczną okazał się poemat Stanisława Trembeckiego pt. *Sofiówka*. Utwór stał się przedmiotem rozważań Rostysława Radyszewskiego (badacz skoncentrował się na ukraińskiej percepcji poematu), Jolanty Kowal (przedstawiła dzieje poematu na łamach wileńskich czasopism) oraz Magdaleny Patro-Kucab (omówiła literacką symbolikę roślin wschodniego pogranicza). Poemat przyciągnął także uwagę językoznawców. Badawczy ogląd dzieła zaprezentowany przez Grażynę Filip koncentrował się wokół zagadnień językowego kreowania ogrodu „bella Sophie”. Małgorzata Kula-kowska przedstawiła językowy obraz Ukrainy odzwierciedlony w dziele królewskiego szambelana, z kolei Agnieszka Myszka omówiła nazwy własne występujące w poemacie. Pokłosiem tych wystąpień będzie monografia pt. *„Sofiówka” Stanisława Trembeckiego – nowe spojrzenia*.

Z kolei w krąg tematów związanych z romantyzmem wprowadził słuchaczy Alfred Gall. W swoim referacie rozważał miejsce i znaczenie Ukrainy w wyobraźni romantycznej. Skupił się przy tym na twórczości dramatycznej Juliusza Słowackiego, próbując odnaleźć właściwy klucz do zrozumienia dramatu *Sen srebrny Salomei*. Uwzględnił także tekst ukraiński (poemat *Hajdamacy* Tarasa Szewczenki), aby przez takie porównanie uwypuklić zasadnicze różnice w podejściu do spraw Ukrainy oraz, konkretniej, powstań kozaków w XVIII wieku. Podsumowując, badacz z Moguncji podkreślił, że obaj twórcy tkwią w dyskursach negujących inne kultury. W przypadku Szewczenki wyraźnie widać dążenie do „wyparcia” kultury polskiej, z kolei Słowacki zasklepia się w kulturze hegemonicznej, która podlega gruntownemu przewartościowaniu, ale wciąż cechuje wyobraźnię poety romantycznego. Jako kolejny głos zabrał Marek Stanisz, przybliżając problem europejskiego wymiaru literatury polskiej według Wincentego Pola. Za swoistego rodzaju klauzulę dla rozważań w sekcji oświeceniowo-romantycznej można uznać referat Gustawa Ostasza. Prelegent podkreślił obecność tradycji romantycznej w liryce XX wieku, która dowodzi nie tylko uczoności autorów. Implikuje wyraźną semantykę oraz aksjologię, z reguły konserwatywną, zachowawczą, gwarantującą i pisarzom, i czytelnikom zdrowie ducha tudzież rzeczywisty postęp, który wiąże teraźniejszość i przyszłość z naszą historią. Przy tej okazji badacz przybliżył słuchaczom własną książkę pt. *W cieniu „Herostratesa”. O tradycjach romantyzmu w poezji polskiej lat 1914–1939*. Maria Maskała sięgnęła po twórczość Bolesława Leśmiana, a celem swojego wystąpienia uczyniła ogląd poezji autora

Sadu rozstajnego z perspektywy literackiej ontologii i antropologii. Prelegentka podjęła się także próby zrekonstruowania koncepcji filozoficznych Leśmiana. Podsumowując, autorka stwierdziła, że mity i wierzenia ludowe, w których nie było jeszcze ani *homo sapiens*, ani dualistycznego porządku wertykalnego, jak również wysoki stopień receptywności i sensualności człowieka pierwotnego w sposób naturalny zakotwiczonego w naturze, stały się żywą inspiracją Leśmianowskiego świata i jego koncepcji *homo natura*, dla którego charakterystyczny jest sensualny odbiór rzeczywistości i zdolność empatii. W krąg zagadnień związanych z literaturą dwudziestowieczną uczestników konferencji wprowadziły referaty Kateryny Bilyk – *Poezja Leonarda Podhorskiego-Okolowa (lata 20. XX wieku): tożsamość i granica* oraz Ganny Bilyk – *Podmiot i tożsamość w analizie kulturowej (na przykładzie polskich i ukraińskich poetów – lata 20.–30. XX wieku)*.

Natomiast prezentację tematów związanych z migracją i emigracją podjęły badaczki rzeszowskie – Anna Jamrozek-Sowa (*Migracje powrotne na przykładzie książki „Wczesny powrót” Władysława Terleckiego*) oraz Jolanta Pasterska. Ta ostatnia, prezentując problematykę polskiej prozy (e)migracyjnej po roku 2000, na początku próbowała jeszcze raz zweryfikować i uściślić termin „emigracja”. W dalszej części wystąpienia referentka przybliżyła postać (e)migrantów obecnych w omawianej przez nią prozie (ludzi dobrze wykształconych, znających język kraju osiedlenia, mających stały kontakt z ojczyzną i podróżujących do niej bez żadnych przeszkód). To osoby z aspiracjami, które zostały zwerbowane do pracy przez zagraniczne koncerny lub po prostu chcące zarobić na wystawne przyjęcie weselne czy podróże po świecie. Pasterska dochodzi w końcu do przekonania, że w konfrontacji już nie tyle z obcym otoczeniem, obcą kulturą czy więcej, z wielokulturowością, z którymi radzą sobie raczej już nieźle, emigranci ulegają pokusom konsumpcji, jakich dostarcza życie w kraju dobrobytu. W powyższy cykl tematyczny wpisują się także kolejne dwa wystąpienia, pierwsze belgijskiego badacza Krisa van Heuckeloma zatytułowane *Od „Polish Remover” do polskiej szkoły boksu*. *Polskość w najnowszej literaturze migracyjnej*, drugie wygłoszone przez prelegenta z Holandii – Arenta van Nieuwerkerken pt. *Doświadczenie emigracyjne w poezji Herberta i Miłosa*.

Z kolei Łukasz Neca podzielił się uwagami na temat Gułagu jako miejsca wewnętrznej deformacji w wizji literackiej Leo Lipskiego (*Dzień i noc*). Użyte przez referenta pojęcie deformacji jest niezwykle szerokie i oznacza rozpad wszelkich znanych porządków. Spostrzeżenia i podjęte przez badacza tropy koncentrują się wokół kluczowych kategorii, takich jak: „człowieczeństwo”, „moralność”, „tożsamość”. Kolejny referent – Lech Aleksy Suchomłynow dzielił się własnymi uwagami na temat prozy Marii Szoferowej i Romualda Wernika.

Następne wystąpienia w sekcji literaturoznawczej były poświęcone poezji. Agata Paliwoda przyglądnęła się twórczości Danuty Ireny Bieńkow-

skiej. Referentka skoncentrowała się wokół jednego z ważniejszych tematów tej poezji, a mianowicie miłości, mówiąc o jej przemijaniu, utracie czy po prostu braku. Analizując tę twórczość, prelegentka stwierdziła za Bieńkowską, że tylko miłość nieszczęśliwą można uznać za interesującą, gdyż miłość szczęśliwa pozbawiona jest historii. W kolejnym wystąpieniu Arkadiusz Luboń próbował udowodnić, że tłumaczenia zawarte w nowofalowych tomach Stanisława Barańczaka *Jednym tchem* i *Dziennik poranny* (1972) oraz *Organizmie zbiorowym* Ryszarda Krynickiego (1975) są swoistą lekcją sztuki poetyckiego, hołdem złożonym literackim wzorcom. Przekłady te, zdaniem prelegenta, służą wzbogaceniu kultury polskiej, upowszechnieniu dzieł literatury światowej, w końcu zastąpieniu istniejących wersji archaicznych lub niepoprawnych. Są dla pisarza w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej sposobem na walkę z socjalistyczną cenzurą. Z kolei Janusz Pasterski próbował przyjrzeć się poezji polskiej ostatnich kilkunastu lat, to jest od początku nowego wieku. Uczynił to w kontekście aktualnej sytuacji społeczno-kulturowej oraz przemian poetyk indywidualnych. Referent kolejno przybliżył twórczość starych mistrzów (Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Tadeusza Różewicza), nestorek współczesnej liryki (Julii Hartwig, Urszuli Koziół, Krystyny Miłobędzkiej), młodych poetów tzw. formacji „brulionu” (Marcina Świetlickiego, Andrzeja Sosnowskiego, Eugeniusza Tkaczyszyna-Dyckiego), autorów urodzonych w latach siedemdziesiątych (Romana Honeta, Tomasza Różyckiego) i osiemdziesiątych (Szczepana Kopyta, Jasia Kapeli i Julii Szychowiak). Jako ostatnia swoje przemyślenia zaprezentowała Magdalena Rabizo-Birek („*Polski*” *Blake – od Miłosza po roczniki osiemdziesiąte*). Na tym zakończono prezentacje dotyczące badań indywidualnych poświęconych polskiej literaturze.

W ramach obrad sekcji językoznawczej zostało wygłoszonych jedenaście referatów. Problematyka wystąpień skupiona była z jednej strony wokół zagadnień glottodydaktyki, które w głównej mierze stanowiły przedmiot zainteresowania zagranicznych gości sympozjum, z drugiej strony referowane były tematy z zakresu współczesnego języka polskiego. Magdalena Telus reprezentująca Uniwersytet Kraju Saary wygłosiła referat pt. *Akademickie nauczanie języka polskiego w Republice Federalnej Niemiec*. Tematykę nauczania języka polskiego na gruncie słowackim podjęła Anita Račáková z Uniwersytetu im. Mateja Beli w Bańskiej Bystrzycy, która zwróciła uwagę na ogólnie pogarszającą się sytuację studiów polonistycznych na Słowacji. Zdaniem referentki przyczyny ekonomiczne – wymagania rynku – uniemożliwiają rozwój i kontynuowanie rozpoczętej długoletniej pracy naukowej, dlatego też autorka stawia pytanie, czy można zmienić tę sytuację, podnosząc kompetencje translatoryczne studentów. Kolejne wystąpienie z kręgu glottodydaktyki dotyczyło językowej polityki Unii Europejskiej. Marcin Wyrembelski z Uniwersytetu w Bolonii zapoznał uczestników sympozjum z możliwościami międzynarodowego projektu dydaktycznego, którego celem jest opracowanie materiałów do nauki języ-

ków obcych on-line. Pomysłodawcą i naukowym koordynatorem projektu E-LOCAL – Electronically Learning Other Cultures And Languages jest profesor Andrea Ceccherelli z Wydziału Języków i Literatur Obcych Uniwersytetu w Bolonii. W zakończeniu referent konkluduje, że kursy on-line mogą stać się wartościowym narzędziem nauki języka, skutecznym uzupełnieniem regularnych kursów szkolnych i uniwersyteckich, a także źródłem niezbędnej wiedzy o podstawach kultury i obyczajowości poszczególnych krajów.

Zagadnienia języka polskiego jako obcego stanowiły też przedmiot zainteresowania referentek z Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki. W przeciwieństwie jednak do ujęć ściśle glottodydaktycznych autorki zajęły się synchronicznymi badaniami polszczyzny wśród mieszkańców współczesnej Ukrainy. Ała Krawczuk przedmiotem swojej analizy uczyniła pronominalne i nominalne sposoby zwracania się do adresata, badając formalną stronę tych struktur na tle odpowiedników ogólnopolskich, a jednocześnie ich osobliwości funkcjonalne w ramach realizowanej polonijnej odmiany językowej. Z kolei Maria Zielińska, charakteryzując osobliwości fleksji werbalnej w polszczyźnie młodych osób pochodzenia polskiego na Ukrainie Zachodniej, stwierdziła poświadczone odstępstwa od norm języka ogólnopolskiego jako niewątpliwy skutek funkcjonowania polszczyzny w dominującym otoczeniu innojęzycznym. Porównanie zarejestrowanych form z ich odpowiednikami ukraińskimi i/lub rosyjskimi pozwoliło autorce wnioskować o oddziaływaniu języków wschodniosłowiańskich na język młodych użytkowników polszczyzny zamieszkałych na terenach Ukrainy Zachodniej. Analogiczną podstawę materiałową przyjęła Lesia Korol, opisując osobliwości syntaktyczne w języku uczniów lwowskich szkół z polskim językiem nauczania. W podsumowaniu swoich analiz autorka wymieniła najczęstsze i najbardziej typowe odstępstwa od normy składniowej w polszczyźnie uczniów szkół lwowskich, tłumacząc je permanentnym wpływem języka ukraińskiego i rosyjskiego. Julia Sahata zreferowała przyczyny neosemantyzacji w polskich frazeologizmach zawierających nazwy zwierząt, a także samo zjawisko jako efekt ewoluowania zasobu frazeologicznego w kierunku generalizacji, specjalizacji, metaforyzacji lub też jako efekt aktualizowania nowych cech konotacyjnych animalistycznego komponentu. Uniwersytet Narodowy „Akademia Ostrogska” reprezentowany był przez Natalię Sowtys, która przedstawiła leksykalną analizę ukraińskich zapożyczeń w utworach Lwa Węglińskiego. Charakterystyka materiału wyekscerpowanego z trzech zbiorów wierszy uprawniła referentkę do wniosku, że procent ukrajinizmów w języku poety nie jest wielki, co tłumaczy wysoką świadomością normy uzyskanej przez poetę z racji wykształcenia.

Prezentacji indywidualnych badań językoznawczych dopełniły wystąpienia referentek z Uniwersytetu Rzeszowskiego: Urszuli Kopeć, Bożeny Taras i Ewy Błachowicz. Urszula Kopeć w podsumowaniu referatu pt. *Odkrywanie*

językowego obrazu miłości erotycznej i nienawiści w lekturach szkolnych na przykładzie „Doliny Światła” A. Minkowskiego oraz „Cudzoziemki” M. Kuncewiczowej doszła do wniosku, że odpowiednio ukierunkowana analiza oraz interpretacja utworów literackich może okazać się pomocna dla uczniów w okresie dojrzewania poprzez pomoc w udzielaniu odpowiedzi na pytania dotyczące hierarchii i semantyki wartości istotnych w tym okresie życia. *Rola badań nad dziedzictwem kulturowym w dyskursie akademickim* to przedmiot zainteresowań kolejnej referentki. W swoim wystąpieniu Bożena Taras podkreśla rolę rodziców, nauczycieli, instytucji kulturalnych i społeczeństwa w procesie przekazywania młodzieży dziedzictwa kulturowego, które jest istotą świadomości kulturowej i narodowej. Serię językoznawczą uzupełniło wystąpienie Ewy Błachowicz, która podjęła temat językowych i kulturowych aspektów kontrowersyjnego gatunku wypowiedzi, jakim jest plotka. Autorka scharakteryzowała plotkę jako formę zachowań społecznych, zwracając uwagę na jej kulturowy uniwersalizm zakorzeniony w tradycji antyku oraz gatunkową płynność formy wymykającą się tekstologicznym klasyfikacjom.

Zebranie specjalistów poświęcone konkretnej wymianie myśli i omawianiu określonych programem zagadnień zakończyło się propozycjami indywidualnych wyjazdów naukowych, a także planami grupowych projektów badawczych. W wyniku dużego zainteresowania uczestników ideą sympozjum podjęto decyzję o cyklicznym charakterze konferencji, której kolejna edycja zaplanowana została na rok 2014.